

ประสบการณ์แปล กรณีดำเนินรายการวิทยุภาคภาษาเขมร

ชัยวัฒน์ เสาทอง*

บทคัดย่อ

ผู้เขียนเคยดำเนินรายการวิทยุ “เสียงจากบางกอก” ภาคภาษาเขมร ในประเทศไทย และพบว่า การใช้ภาษาเขมรในรายการมีความแตกต่างจากการใช้ภาษาเขมรมาตรฐานในประเทศกัมพูชาหลายประการ ปัจจัยที่ทำให้เกิดความแตกต่าง ได้แก่ พื้นฐานของผู้ดำเนินรายการซึ่งมีทั้งสัญชาติไทยและกัมพูชา กลุ่มผู้ฟังที่หลากหลาย สถานที่ของข่าวสารที่มักเกิดขึ้นในประเทศไทยหรือกล่าวถึงเกี่ยวกับประเทศไทย ความห่างไกลจากสังคมกัมพูชาต้นฉบับที่นำมาแปลมักเป็นภาษาไทย เนื้อหาของข่าวสาร ล้วนแล้วแต่ทำให้งานแปลเป็นภาษาเขมรมีอิทธิพลภาษาไทยอยู่อย่างเลี่ยงไม่ได้ ทำให้เกิดคำยืมจากภาษาไทยและอิทธิพลของภาษาไทยจำนวนมากในรายการ รวมทั้งภาษาที่ใช้ไม่ตรงกับที่มีใช้ในภาษาเขมรมาตรฐานเท่าใดนัก เนื่องจากความห่างไกลจากสังคมกัมพูชาและสาเหตุต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น การใช้ภาษาเขมรในรายการวิทยุนี้จึงจัดได้ว่าเป็นภาษาเขมรที่มีความแตกต่างจากภาษาเขมรมาตรฐานในกรุงพนมเปญมากที่สุด นอกจากนี้ยังทำให้เห็นสาเหตุหนึ่งของการสัมผัสภาษา อันเป็นจุดเริ่มต้นของการเกิดคำยืม และคำซ้อนขึ้นในภาษา

Abstract

I have been working for the “Bangkok Calling” program, on Radio Thailand in Khmer language and have found that the Khmer language used in the program is quite different from the Standard Khmer used in Phnom Penh. There are many reasons for this such as background of the announcers who are from Thailand and Cambodia, the varying background of the listeners, the locations where the news events occurred, which is mostly in Thailand, remoteness from Cambodia and Phnom Penh, the original texts which are mostly in Thai, and the complicated contexts which all lead to unavoidable Thai influence in the translated texts. This causes various Thai to be temporarily used in the Khmer language and on the radio program. Furthermore, translated texts are not exactly the same as the standard Khmer used in Phnom Penh. The remote Khmer language used in this radio programme shows how language contact, loaned words and combined words have occurred.

* อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ผู้เขียนเคยดำเนินรายการวิทยุเป็นระยะเวลาประมาณ 7 เดือน รายการนี้คือ “เสียงจากบางกอก” ภาคภาษาเขมร ส่วนกระจายเสียงต่างประเทศ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ ออกอากาศในคลื่นความถี่ A.M. 918 Khz เวลา 20.30-22.30 นาฬิกา โดยบางพื้นที่อาจยังสัญญาณผ่านดาวเทียมแล้วออกอากาศด้วยคลื่นอื่นๆ ในเวลาเดียวกัน จุดประสงค์รายการวิทยุนี้เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างชาวไทยและชาวกัมพูชาตามชายแดน รวมทั้งชาวกัมพูชาที่อพยพเข้ามาขายแรงงาน ทำงาน เรียนหนังสือ หรือพักในในประเทศไทย เพื่อประชาสัมพันธ์ข่าวสารของรัฐบาล และเผยแพร่ข่าวสารที่จำเป็น น่าสนใจ และแทรกความบันเทิงผ่อนคลายจิตใจ อันจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนทั้งสองประเทศและเป็นประโยชน์ต่อชาวกัมพูชาในประเทศไทย ชาวกัมพูชาตามชายแดน รวมทั้งชาวไทยทั้งทางตรงและทางอ้อม นอกจากนี้ ยังมีภาษาอื่นๆ ในรายการเดียวกันแต่ต่างช่วงเวลา เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาเยอรมัน ภาษาพม่า ภาษาลาว ภาษาเวียดนาม ภาษาฮาวาย ฯลฯ ซึ่งมีจุดประสงค์ใกล้เคียงกัน

ผู้ดำเนินรายการประกอบด้วยชาวไทยสองคน และชาวกัมพูชาสองคน ช่วยกันรับผิดชอบในแต่ละช่วง อันได้แก่ ข่าวในพระราชสำนัก การสนทนาข่าวประจำวัน ข่าวสุขภาพ ข่าววัฒนธรรม สารความรู้ ท่องเที่ยว แนะนำอาชีพ สอนภาษาไทย และธรรมะประจำวัน สลับกับเพลงเขมร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเพลงจากประเทศกัมพูชาและมีส่วนน้อยที่เปิดเพลงพื้นเมืองอีสานใต้ในประเทศไทยซึ่งเป็นภาษาเขมรถิ่น นอกจากนี้ ยังรับโทรศัพท์จากผู้ฟังและสนทนากับผู้ฟังในรายการ ซึ่งอาจเป็นการตอบคำถามต่างๆ ฝากส่งข่าวสาร ตามหาญาติมิตร และขอเพลงรวมทั้งฝากเพลงให้ผู้ฟังคนอื่นฯ

การสนทนาใช้ภาษาเขมรดำเนินรายการ และมีการใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษเท่าที่จำเป็นบางครั้ง ภาษาเขมรที่ใช้ดำเนินรายการเป็นภาษาเขมรมาตรฐาน ผู้เขียนพบว่า การใช้ภาษาเขมรในรายการวิทยุที่ผู้เขียนจัดมีความแตกต่างจากภาษาเขมรที่ใช้ในรายการวิทยุ รายการโทรทัศน์ และภาษาเขมรมาตรฐานหลายๆ ประการ จึงทำการศึกษาคำการใช้ภาษาในรายการ และพออธิบายได้ตามหัวเรื่องดังนี้

1. เขมรปนไทย : การสัมผัสภาษาและการผสมผสานของภาษา

การสัมผัสภาษาและผสมผสานของภาษาไทยและภาษาเขมรเกิดขึ้นจากสาเหตุของพื้นฐานของผู้ดำเนินรายการ กลุ่มผู้ฟัง สถานที่ที่ดำเนินรายการ และต้นฉบับภาษาไทย ดังนี้

1.1 พื้นฐานผู้ดำเนินรายการ

ผู้ดำเนินรายการคัดเลือกจากผู้สมัครจำนวนไม่มาก และมีผู้มีความสมบัติตามที่ต้องการจำนวนน้อย ทำให้รายการไม่สามารถเลือกเฟ้นผู้สมัครได้เต็มที่นัก เนื่องจากผู้เชี่ยวชาญทั้งภาษาไทยและภาษาเขมรในกรุงเทพฯ มีไม่มากนัก ผู้ดำเนินรายการเป็นชาวไทยสองคนและชาวกัมพูชาสองคน ชาวไทยสองคนเป็นคนมีถิ่นกำเนิดในจังหวัดสุรินทร์ และบุรีรัมย์ซึ่งพูดภาษาเขมรถิ่นอีสานใต้^๑ เป็นภาษาแม่ และได้รับการศึกษาระดับปริญญาโท เอกเขมรศึกษา ในประเทศไทย รวมทั้งเคยใช้ชีวิตในกรุงพนมเปญ ประเทศกัมพูชา ช่วงระยะเวลาหนึ่ง ส่วนชาวกัมพูชาสองคนนั้นเป็นคนจังหวัดพระตะบองและกำปงชนัง ได้รับการศึกษาระดับปริญญาตรีที่ประเทศไทย ดังนั้น ทั้งสี่คนสามารถใช้ภาษาทั้งภาษาเขมรและภาษาไทยได้ดีในระดับหนึ่ง แต่มีข้อบกพร่องดังนี้

1.1.1 ผู้ดำเนินรายการชาวไทย

ผู้ดำเนินรายการชาวไทยซึ่งมีถิ่นกำเนิดในบริเวณอีสานตอนใต้ของประเทศไทยซึ่งใช้ภาษาถิ่นนั้นๆ เป็นภาษาแม่ ซึ่งมีการออกเสียงแตกต่างจากภาษาเขมรมาตรฐาน นอกจากการออกเสียงแล้ว การใช้ภาษา การเรียงคำ การเรียบเรียงประโยคแตกต่างจากภาษาเขมรมาตรฐาน มีลักษณะเฉพาะถิ่นของตนเอง และได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยอยู่ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำประสม การเรียงคำในประโยค การเรียบเรียงประโยค จะใกล้เคียงกับภาษาไทยมากกว่าภาษาเขมรมาตรฐาน อีกทั้งภาษาแม่ของคนทั้งคู่มักรายละเอียดในการใช้ภาษาที่แตกต่างกันด้วย

ผู้ดำเนินรายการชาวไทยได้รับการศึกษาและใช้ชีวิตอยู่ในประเทศไทยส่วนใหญ่ ดังนั้น อิทธิพลในภาษาไทยจึงมีอิทธิพลต่อการใช้ภาษาเขมร ไม่ว่าจะพูดจะพูดภาษาเขมรถิ่นอีสานใต้กับญาติพี่น้องของตนหรือพูดภาษาเขมรมาตรฐานกับผู้ฟัง ล้วนแล้วแต่ได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยไม่มากก็น้อยเสมอ ดังนั้น ในขณะที่ดำเนินรายการจึงปรากฏ

อิทธิพลของภาษาถิ่นตนเองและภาษาไทย เช่น

- การออกเสียงคำบางคำเป็นเสียงในภาษาถิ่นตนเอง เช่น ถิ่นบุรีรัมย์ออกเสียงคำว่า "ยาย" เป็น *เย็ย* "ราย" เป็น *เร็ย* ขณะที่เขมรมาตรฐานออกเสียงเป็น *เย็ย* *เร็ย* ตามลำดับ การออกเสียงตามถิ่นของตนเองมีเป็นจำนวนมาก และบางครั้งถึงแม้จะทราบแล้วว่าภาษาเขมรมาตรฐานออกเสียงอีกแบบหนึ่ง แต่บางครั้งองค์ความรู้และความสามารถในการพูดก็ไม่สอดคล้องกัน ผู้ดำเนินรายการชาวไทยจึงมักใช้สำเนียงภาษาเขมรถิ่นตนเองปะปนกับภาษาเขมรมาตรฐานที่ได้ศึกษาและฝึกฝนที่หลัง ซึ่งบางครั้งเกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ ผู้ใช้ภาษาไม่ทันรู้ตัว หรือรู้ตัวก็พูดออกมาเสียแล้ว อีกกรณีหนึ่ง คือ การพยายามเปลี่ยนสำเนียงให้เป็นเขมรมาตรฐานแต่ไม่สามารถทำได้ชัดเจนดังเจ้าของภาษา จึงกลายเป็นออกเสียงคำบางคำไม่ชัดเจนไป ผู้ฟังชาวแกมพูชาจะสามารถสังเกตได้ถึงสำเนียงของผู้ใช้ภาษาชาวไทยว่าไม่ใช่สำเนียงของเจ้าของภาษา

- การใช้วงคำศัพท์ในภาษาถิ่นตนเอง ซึ่งไม่พบในภาษาเขมรมาตรฐาน ซึ่งผู้ดำเนินรายการเข้าใจว่าเป็นภาษาเขมร และเข้าใจว่าจะมีใช้ในภาษาเขมรมาตรฐานด้วย ซึ่งมีทั้งคำโดดและคำประสม นอกจากนี้ วงคำศัพท์ในภาษาถิ่นตนเองนั้นอาจพบในภาษาเขมรมาตรฐานด้วยแต่มีความหมายแตกต่างกัน หรือใช้คนละบริบท ทำให้การสื่อความไม่ชัดเจน และทำให้เข้าใจผิดได้ บางกรณีก็กลายเป็นกล่าวคำไม่สุภาพออกไป เช่น *ซี ซึ่งแปลว่า กิน ในภาษาเขมรถิ่นอีสานใต้ แต่ในภาษาเขมรมาตรฐานคำนี้เป็นคำไม่สุภาพ และนิยมใช้กับสัตว์

- การแปลแบบคำต่อคำ เช่น ในการสนทนาวันหนึ่งผู้ดำเนินรายการเรียก "ถั่วเขียว" ว่า *ถั่วเขียว ซึ่งเป็นการแปลตรงตัวแบบคำต่อคำ ซึ่งในภาษาเขมรมาตรฐานใช้คำว่า *ถั่วข้าว ทั้งนี้เป็นอิทธิพลจากภาษาไทยรวมทั้งภาษาเขมรถิ่นอีสานใต้ในประเทศไทยด้วย ซึ่งเข้าใจว่าอิทธิพลของภาษาไทยนั้นเองมีอิทธิพลต่อภาษาเขมรถิ่นอีสานใต้ ให้ใช้คำแตกต่างจากภาษาเขมรในประเทศแกมพูชา

- การออกเสียงตามอิทธิพลอักษรวิธแบบไทย เช่น "วิทยา" ผู้ดำเนินรายการเปลือ่อ่านว่า *วิทยา ขณะที่ตามระบบอักษรวิธของภาษาเขมรต้องอ่านว่า *วิททะเย็ย เนื่องจากตัวเขียน ต้องเขียนด้วยสระ อา และด้วยความเคยชินในการอ่านคำที่เขียนด้วยสระ อา ในภาษาไทย

- การใช้คำซ้ำตามแบบไทย ซึ่งในภาษาเขมรไม่นิยมใช้คำซ้ำมากเท่าภาษาไทย เช่น

"แต่งกายแบบไทยๆ" ผู้แปลแปลว่า *แบบไทยๆ ในกรณีนี้ ภาษาเขมรจะใช้ว่า *ตามระเบียบไทย หรือใช้ว่า *แบบไทย ไม่ซ้ำคำ

- การใช้คำลักษณนามตามแบบไทย เนื่องจากภาษาเขมรไม่นิยมใช้คำลักษณนามมากมายเหมือนภาษาไทยนัก จำนวนนับในภาษาเขมรหลายๆ ที่ไม่จำเป็นต้องตามด้วยคำลักษณนาม และอิทธิพลจากภาษาไทยส่งผลให้ภาษาเขมรถิ่นอีสานใต้ในประเทศไทยใช้คำลักษณนามมากกว่าภาษาเขมรในแกมพูชาด้วย ดังนั้น ในการแปลข่าวในรายการจึงพบว่ามีคำลักษณนามเพิ่มเข้ามาในภาษาเขมร เช่น

"เสื้อ 2 ตัว" ผู้ดำเนินรายการแปลว่า *เสื้อ 2 ตัว ซึ่งเป็นการเติมลักษณนามโดยไม่จำเป็น ภาษาเขมรนิยมใช้ *เสื้อ 2 หรือ *2 เสื้อ หนึ่ง อาจเป็นอิทธิพลจากภาษาเขมรถิ่นอีสานใต้ด้วย เนื่องจากภาษาเขมรถิ่นอีสานใต้ใช้ลักษณนามเช่นนี้ ซึ่งเข้าใจว่าเป็นอิทธิพลการใช้ลักษณนามจากภาษาไทยนั่นเอง

- การใช้ถ้อยคำไม่เหมาะสมกับเพศ สถานะ ยศ ตำแหน่งของบุคคล ภาษาเขมรมาตรฐานเป็นสิ่งคมที่ซับซ้อนกว่าสังคมเขมรในอีสานใต้ของประเทศไทย ภาษาที่ใช้จึงมีความซับซ้อนกว่ามาก ดังนั้น จึงพบว่าผู้ดำเนินรายการใช้คำไม่เหมาะสมกับ เพศ สถานะ ยศ ตำแหน่ง ของบุคคล เช่น การสนทนากับพระภิกษุ การใช้ราชาศัพท์ การใช้คำที่บ่งบอกสภาพทางเพศ การใช้คำกับผู้สูงอายุ เจ้าหน้าที่ระดับสูง

จะเห็นได้ว่าอิทธิพลภาษาไทยนั้นฝังลึกในองค์ความรู้ทางภาษาของผู้ดำเนินรายการชาวไทยมาก บางครั้งผู้พูดเข้าใจว่าพูดเป็นภาษาเขมรแล้ว เนื่องจากใช้คำศัพท์ส่วนใหญ่เป็นภาษาเขมร แต่ใช้ภาษาในโครงสร้างประโยคแบบไทย และการเรียงคำในประโยคแบบไทย ซึ่งองค์ความรู้ทางไวยากรณ์นั้นเป็นสิ่งที่ฝังลึกในสมองมนุษย์มากกว่าวงคำศัพท์ ความที่ไม่ใช่เจ้าของภาษาเขมรมาตรฐานทำให้ผู้ดำเนินรายการชาวไทยใช้ภาษาได้ไม่สละสลวยนัก รวมทั้งมีวงคำศัพท์จำกัดกว่าชาวแกมพูชา ผู้ดำเนินรายการชาวไทยจึงควรพิจารณาข้อบกพร่องของตนเองในทุกๆ ด้านและพัฒนาตนเองให้มากขึ้นตามลำดับ

1.1.2 ผู้ดำเนินรายการชาวแกมพูชา

ผู้ดำเนินรายการชาวแกมพูชาสองคนเกิดในจังหวัด

พระตะบองและกำปงชนัง ใช้ภาษาเขมรตามถิ่นของตนเอง และได้รับการศึกษาระดับประถมและมัธยมในประเทศกัมพูชา และเข้ามศึกษาในระดับปริญญาตรีในเมืองไทย และมีความห่างเหินจากกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นเมืองหลวง ดังนั้น การใช้ภาษาเขมรบางครั้งจึงทวนกลับไปใช้ภาษาเขมรถิ่นกำเนิดของตนเอง ไม่ใช่ภาษาเขมรมาตรฐาน เช่น

- ออกเสียงคำบางคำ ตามสำเนียงภาษาถิ่นของตนเอง ซึ่งก็ยังสามารถสื่อสารได้ แต่ถ้าผู้ฟังสังเกตจะสามารถจับได้ว่าเป็นคนต่างจังหวัด

- การใช้วงคำศัพท์ในภาษาถิ่นตนเอง ซึ่งจะมีบางคำแตกต่างจากภาษาเขมรมาตรฐาน เช่น

“มะเร็ง” เป็นคำที่ใช้ทั้งภาษาไทยและภาษาเขมร และนิยมใช้ตามต่างจังหวัดในประเทศกัมพูชา แต่เขมรปัจจุบันบัญญัติคำศัพท์ใหม่ไว้ว่า *มหาริก (ริก แปลว่า บาน หมายถึงการลุกลามของเนื้อเยื่อที่เจริญผิดปกติ) ผู้ดำเนินรายการแรกใช้คำเดียวกันกับในภาษาไทย คือ *มะเร็ง และแก้ไขภายหลังเป็น *มหาริก

“ไร่” หน่วยวัดพื้นที่ ซึ่งปรากฏในพจนานุกรมเขมรระบุว่า เป็นคำที่นิยมใช้ในถิ่นพระตะบองและเสียมเรียบ ซึ่งผู้ดำเนินรายการชาวกัมพูชายืนยันกับผู้เขียนว่า คนเขมรเข้าใจคำว่า “ไร่” เนื่องจากผู้ดำเนินรายการเป็นคนท้องถิ่นพระตะบองซึ่งเป็นถิ่นที่ใช้คำนี้ ภาษาเขมรมาตรฐานนั้นนิยมใช้คำ ยิม hectare⁵ ซึ่งอาจยืมมาจากภาษาฝรั่งเศส แต่ต้นฉบับข่าวภาษาไทยมักเสนอเป็นไร่ เป็นตารางวา และผู้ดำเนินรายการต้องคำนวณพื้นที่ที่กล่าวถึงในข่าวให้ออกมาเป็น hectare เพื่อให้คนกัมพูชาฟังเข้าใจ และบางกรณีจะเสนอข่าวโดยทับศัพท์คำว่า *ไร่ แทน อนึ่ง การใช้คำนี้ในถิ่นพระตะบองและเสียมเรียบอาจเนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวติดกับประเทศไทยและในอดีตเคยมีเจ้านายฝ่ายไทยไปปกครอง จึงใช้คำยืมจากภาษาไทย

- การใช้คำซึ่งได้อิทธิพลจากภาษาไทย โดยเฉพาะคำที่มีใช้ในทั้งสองภาษา โดยเฉพาะคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทย และคำยืมจากภาษาบาลี-สันสกฤตซึ่งก็มีใช้ในทั้งสองภาษาเช่นเดียวกัน การใช้คำสองกลุ่มนี้ทำให้ผู้ดำเนินรายการคิดว่าได้นำเสนอเป็นภาษาเขมรแล้ว เช่น

“อันตราย” ผู้ดำเนินรายการแปลว่า *อันตราย ขณะที่ภาษาเขมรนิยมใช้คำว่า *เคราะห์ณะ

- การแปลแบบคำต่อคำ เช่น ผู้ดำเนินรายการคน

หนึ่งแปลคำ “โรงละครแห่งชาติ” เป็น *โรงละครชาติ ด้วยเหตุผลว่า มีคำว่า โรง, ละคร, ชาติ ในภาษาเขมร และใช้วิธีแปลคำต่อคำ อนึ่ง ผู้ดำเนินรายการผู้นั้นไม่มีใครได้ใช้ชีวิตในกรุงเทพมหานครซึ่งมีโรงละครแห่งชาติให้เรียก จึงไม่ทราบว่ คำนี้ภาษาเขมรใช้ว่า *โรงมหรสพชาติ

- การใช้คำศัพท์ภาษาต่างประเทศจะออกเสียงแบบไทย ซึ่งไทยก็ออกเสียงตามเสียงในภาษาอังกฤษ ขณะที่ภาษาเขมรมาตรฐานในกรุงเทพมหานครนั้น บางคำออกเสียงตามเสียงในภาษาฝรั่งเศส เช่นคำในภาษาอังกฤษ Virus, Asia, Australia, Europe, Indonesia, Thailand กลุ่มนี้ซึ่งผู้ดำเนินรายการชาวกัมพูชานั้นเป็นคนรุ่นหลังซึ่งได้รับอิทธิพลจากภาษาฝรั่งเศสน้อย อีกทั้งได้รับการศึกษาระดับปริญญาตรีในประเทศไทย ทำให้แนวโน้มในการอ่านคำเหล่านี้เป็นไปตามสำเนียงอังกฤษ อย่างไรก็ตาม แนวโน้มในการออกเสียงคำภาษาต่างประเทศของชาวกัมพูชาเริ่มมีแนวโน้มในการออกเสียงตามภาษาอังกฤษเพิ่มมากขึ้น ผู้เขียนเคยเรียกประเทศ Finland เป็นสำเนียงภาษาฝรั่งเศสในกรุงเทพมหานคร คือ *ฟังลียง แต่เมื่อสนทนากับชาวกัมพูชารุ่นหลัง ๆ กลับได้รับคำแนะนำให้เรียกตามสำเนียงภาษาอังกฤษแทน

- ความเป็นคนต่างวัฒนธรรมทำให้ผู้ดำเนินรายการชาวกัมพูชาไม่เข้าใจเรื่องบางเรื่องในภาษาไทย เช่น ไม่เข้าใจคำว่า “หินตาทินยาย” (นึกว่าเป็นสถานที่บูชาบรรพบุรุษ) “ร้อยแปดพันเก้า” (นึกว่าเป็นจำนวนนับที่แน่นอน) “แมงลอย” (นึกว่าเป็นป้ายคัทเอ๊าท์โฆษณาลอยฟ้า) ซึ่งผู้ดำเนินรายการชาวไทยจำเป็นต้องอธิบายให้ผู้ดำเนินรายการชาวกัมพูชาเข้าใจก่อนแปลและออกอากาศ

ดังนั้น ในการสนทนาในรายการจึงจัดให้ผู้ดำเนินรายการชาวไทยหนึ่งคนประกบกับผู้ดำเนินรายการชาวกัมพูชาหนึ่งคน เพื่อแก้ไขปัญหาการใช้การใช้ภาษาให้ทันและกัน จากการที่ภาษาที่ใช้ในรายการวิทยุเป็นภาษาเขมรมาตรฐานนั้น ถึงแม้ว่าผู้ดำเนินรายการชาวกัมพูชาน่าจะมีส่วนแก้ไขข้อบกพร่องในการใช้ภาษาของผู้ดำเนินรายการชาวไทยที่ไม่ใช่เจ้าของภาษาเป็นส่วนใหญ่ แต่บางครั้งก็พบว่าผู้ดำเนินรายการชาวกัมพูชาก็มีข้อบกพร่องในการใช้ภาษาด้วยเช่นกัน ซึ่งส่วนหนึ่งมาจากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นและบางครั้งผู้ดำเนินรายการชาวกัมพูชาไม่เข้าใจภาษาไทยในต้นฉบับตีพิมพ์ อาจทำให้แปลผิดพลาดได้ การลองสนทนากัน

ก่อนหรือสอบถามคำศัพท์กันในเรื่องที่จะออกอากาศก่อนเวลาออกอากาศจะช่วยแก้ปัญหาได้มาก พจนานุกรมเป็นสิ่งจำเป็นและบางครั้งต้องสืบค้นทั้งที่เป็นหนังสือและพจนานุกรมในคอมพิวเตอร์ ซึ่งในบางครั้งต้องสืบค้นโดยละเอียดเพราะเป็นคำศัพท์เฉพาะด้าน เช่น คำศัพท์ทางการแพทย์ หรือชื่อพืชบางชนิดที่ต้องค้นในพจนานุกรมสมุนไพร จึงจะได้คำศัพท์ตามที่ต้องการ การสืบค้นที่เดียวจึงอาจไม่เพียงพอ บางครั้งต้องใช้พจนานุกรมสองสามเล่ม อีกทั้งตกกันหลายครั้งเพื่อหาคำศัพท์ที่เหมาะสมที่สุดคำเดียว บางครั้งผู้ดำเนินรายการก็เพิ่งตัดสินใจเลือกคำศัพท์ใดคำศัพท์หนึ่งก่อนเวลาออกอากาศเพียงสองสามนาทีเท่านั้นเอง และบางครั้งผู้ฟังจะกรุณาโทรศัพท์มาบอกคำศัพท์หรือวิธีการใช้ภาษาที่ถูกต้องหรือเหมาะสมกว่า

1.2 กลุ่มผู้ฟัง

จากการสนทนากับผู้ฟังรายการที่โทรศัพท์เข้ามาขอรายการ ทำให้ผู้เขียนทราบว่ากลุ่มผู้ฟังมาจากหลายพื้นที่มาก ได้พบกับผู้พูดภาษาเขมรหลายสำเนียงซึ่งเข้าใจมาจากพื้นที่แตกต่างกันไป ไม่ว่าจะพื้นที่ที่ใช้ภาษาเขมรในประเทศไทย เช่น ในบริเวณอีสานใต้ของประเทศไทยและต่างจังหวัดของพระราชอาณาจักรกัมพูชา ในรายการวิทยุที่จัดในกรุงเทพมหานครยังไม่พบการใช้ภาษาของผู้ฟังหลากหลายเช่นนี้ เนื่องจากอิทธิพลจากภาษาเขมรมาตรฐานและการปรับให้เป็นภาษาเขมรมาตรฐาน ผู้ที่มีถิ่นกำเนิดห่างไกลจากกรุงเทพมหานครและอยู่ใกล้ชายแดนประเทศไทยนั้น มีโอกาสที่จะอพยพเข้ามาทำงานในประเทศไทยมาก อีกประการหนึ่งคือ กลุ่มแรงงานต่างด้าวซึ่งโดยมากมีการศึกษาน้อย และคนมีการศึกษาน้อยก็มักจะใช้ภาษาถิ่นของตนเองมากกว่าภาษาเขมรมาตรฐาน จึงพบสำเนียงที่หลากหลายในรายการนี้ และบางครั้งผู้เขียนในฐานะผู้ศึกษาทางด้านภาษามักติดตามผู้ฟังไม่ได้ว่าเป็นคนถิ่นไหน ซึ่งบางครั้งผู้เขียนสันนิษฐานถิ่นของคู่สนทนาผิดไป ในขณะเดียวกัน ผู้ดำเนินรายการก็ต้องตอบคำถามของผู้ที่โทรเข้าในรายการว่าเป็นคนที่ไหนหลายครั้ง

การใช้ภาษาถิ่นตนเอง เช่น “กระเป๋าสองสามใบ” ผู้ฟังใช้คำ *กระเวจ ซึ่งเป็นสำเนียงภาษาถิ่น ในภาษาเขมรมาตรฐาน เรียก *บ็องเวจ หมายถึง ห่อผ้าที่ใช้ห่อของสำหรับเดินทางแบบในสมัยโบราณ และกลายมาเป็นคำลักษณะนามของกระเป๋าในภาษาถิ่นเขมรบางถิ่นในประเทศกัมพูชา

กลุ่มผู้ฟังที่เข้ามาในประเทศไทยหรือค้าขายกับประเทศไทยมักใช้ภาษาไทยเข้ามาปนด้วย เช่น

- คำบางคำที่นิยมพูดบ่อยๆ ในภาษาไทย เช่น แบบว่า..., คือว่า..., คือยังงี้..., ไซ้มัย, ...ครับผม, ...ค่ะ, แล้วก็... ซึ่งอาจทำให้ผู้พูดดูดีขึ้น

- คำที่ใช้ร่วมกันในภาษาเขมรและภาษาไทย เช่น กลุ่มคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทย กลุ่มคำบาลี-สันสกฤตที่มีใช้ในทั้งสองภาษา การใช้คำกลุ่มนี้ทำให้ผู้พูดภาษาเขมรยังคิดว่าตนพูดภาษาเขมรอยู่ เช่น

“ไปให้หมอตตรวจ” ผู้ฟังชาวกัมพูชาผู้หนึ่งใช้คำว่า *ตรวจ ตามแบบไทย ขณะที่ภาษาเขมรใช้คำว่า *พินิตย

“โรคนี้รักษาหายไหม” ผู้ฟังชาวกัมพูชาผู้หนึ่งใช้คำว่า *รักษา ตามแบบไทย ขณะที่ภาษาเขมรใช้คำว่า *พยาบาล

“รายการวิทยุ” ผู้ฟังชาวกัมพูชาผู้หนึ่งใช้คำว่า *รายการวิทยุ ขณะที่ภาษาเขมรใช้คำว่า *กรรมวิธีวิทยุ ขณะที่ภาษาเขมร *รายการ แปลว่า รายงาน

- ใช้คำศัพท์ภาษาไทยแทนที่ ซึ่งคำกลุ่มนี้หากใช้คำในภาษาเขมรจะไม่ชัดเจนนัก เช่น “บัตรต่างด้าว, กรมแรงงาน, ผัดไทย” และคาดว่าคำเหล่านี้เป็นที่รู้จักกันในกลุ่มผู้ฟังแล้ว

- หมายเลขโทรศัพท์ ซึ่งหากบอกด้วยภาษาไทยจะชัดเจนกว่าบอกด้วยภาษาเขมร เนื่องจากภาษาเขมรนั้นเป็นการนับเลขฐานห้า หากพูดว่า “แปด” จะบอกว่า “ห้า+สาม” ซึ่งเย็นเยือกกว่าและอาจฟังผิดได้ รวมทั้งบางคนใช้คำ ว่า โทร (ศัพท์) เป็นคำกริยาตามแบบไทย ขณะที่ภาษาเขมรนิยมใช้คำยืมที่ยืมมาจากภาษาฝรั่งเศส *เต (t) โดยใช้เป็นคำกริยาหรือไม่ก็ใช้ทับศัพท์คำภาษาอังกฤษว่า call

คำศัพท์บางคำนอกจากแสดงให้เห็นอิทธิพลภาษาไทยแล้ว ยังพบว่ากลุ่มผู้ฟังบางกลุ่มมีการศึกษาน้อย เช่น กลุ่มกรรมกรแรงงานต่างด้าว มักไม่นิยมใช้ศัพท์บัญญัติในภาษาเขมรมาตรฐาน เช่น *นิโยชก (นายจ้าง) กลับนิยมใช้คำไทยว่า “เถ้าแก่” แทน อิทธิพลภาษาอังกฤษก็มีอิทธิพลต่อการใช้ภาษากลุ่มผู้ฟังด้วย โดยใช้คำทับศัพท์ “พาสปอร์ต” และ “วีซ่า” แทนที่จะใช้ศัพท์บัญญัติในภาษาเขมร คือ *ลิขิต ฉลองแดน และ *ทิฎฐากการ ตามลำดับ ทำให้ผู้ดำเนินรายการต้องปรับภาษาให้เข้ากับกับกลุ่มผู้ฟังด้วย

1.3 สถานที่ที่กล่าวถึงในข่าว ผู้ดำเนินรายการ และกลุ่มผู้ฟัง

การใช้ภาษาเขมรในรายการนี้มี “ฉาก” อยู่ใน

ประเทศไทย ดังนั้น จึงเสี่ยงไม่ได้ที่จะไม่มีภาษาไทยเข้ามาเกี่ยวข้อง คำเหล่านี้เข้ามาตั้งแต่ชื่อเฉพาะ เช่น

“ฉันทโธรมมาจากแซมตา”

“นายกทักษิณ กล่าวว่.....”

“นั่นเป็นลูกจ้าวร้านขายข้าวหมูแดงอยู่หน้าราม”

จนถึงคำไทยบางคำที่ต้องกล่าวถึงและไม่สามารถหาคำเขมรมาใช้แทนได้ และบางครั้งการทับศัพท์คำไทยจะง่ายต่อการทำความเข้าใจมากกว่าที่จะพยายามหาคำแปลในภาษาเขมรให้ได้ เช่น “บัตรต่างดาว ศาลากลาง รถไฟฟ้า ลายส้มดำ น้ำตก ต.ม. (ตำรวจตรวจคนเข้าเมือง)”

เรื่องราวที่เกิดขึ้นในประเทศไทยที่ปรากฏในข่าวทำให้มีภาษาไทยปะปน ในขณะเดียวกัน กลุ่มผู้ฟังส่วนมากก็เป็นชาวกัมพูชาที่อยู่อาศัยในประเทศไทยด้วย ดังนั้น ผู้ฟังส่วนมากจึงสามารถยอมรับได้กับคำเหล่านี้ คำบางคำเป็นวลีประโยค ชื่อโครงการที่รัฐบาลกำลังเน้น ดังนั้น จึงจำเป็นต้องกล่าวย้าเป็นภาษาไทยอีกรอบหนึ่ง หลังอธิบายเป็นภาษาเขมร เช่น “สามสิบบาทรักษาทุกโรค เมกไม่ขับ รวมพลังทหารสอง”

บางคำหากแปลไปแล้วอาจไม่แน่ใจนักว่าผู้ฟังจะเข้าใจได้ถูกต้อง จึงอาจต้องสลับด้วยภาษาไทยอีกครั้งหนึ่งเพื่อเพิ่มความเข้าใจ หรือกล่าวคำภาษาไทยออกไปก่อนแล้วแปลเป็นภาษาเขมรตามหลัง เช่น *ฟ้านกรุง+รถเมล์ เนื่องจากในประเทศกัมพูชาไม่มีรถประจำทางขนส่งผู้โดยสารในเมืองใหญ่ มีแต่คำที่ใช้เรียกรถประจำทางระหว่างจังหวัด จึงใช้คำนี้แทนและสลับด้วยภาษาไทยเพื่อป้องกันการเข้าใจผิด, *มุม+ตำบล เนื่องจากในภาษาไทยก็มีคำว่า คุ่ม เพื่อป้องกันการเข้าใจผิดจึงสลับด้วยภาษาไทย “ตำบล”, กิก+*แฟน เนื่องจากคำนี้เป็นศัพท์แสลงใหม่ในภาษาไทย และผู้ดำเนินรายการต้องใช้คำนี้ในบางบริบท และต้องสลับด้วยภาษาเขมรเพื่ออธิบายเพิ่มเติม หรือบางกรณีผู้ดำเนินรายการกล่าวคำศัพท์บัญญัติในภาษาเขมรมาตรฐานแล้วกลัวผู้ฟังไม่เข้าใจก็จะสลับด้วยคำไทยหรือศัพท์ภาษาอังกฤษซึ่งนิยมใช้แพร่หลายมากกว่า เช่น *ทิวฎาการ+วิชา, *นิโยชก+เก้าแก้ว ซึ่งจะกลายเป็นการใช้คำซ้อนชั่วคราว อันแสดงให้เห็นการแก้ปัญหาโดยการใช้ภาษาสองภาษาควบคู่กันในการสื่อสารข้ามภาษาและวัฒนธรรม

1.4 ต้นฉบับเป็นภาษาไทย

ข่าวและข้อมูลที่น่ามาดำเนินรายการส่วนมากมักเป็นต้นฉบับภาษาไทย โดยใช้ข่าวสารข้อมูลจากภาษาเขมร เช่น

หนังสือพิมพ์ หรือเว็บไซต์ภาษาเขมร แต่เป็นส่วนน้อย ดังนั้น อิทธิพลของภาษาต้นฉบับซึ่งเป็นภาษาไทยจะมีเหลืออยู่ให้มองเห็นได้จากงานแปล ซึ่งบางครั้งแปลอย่างเรียบร้อย เช่น ข่าวในพระราชสำนัก หรือบางครั้งแปลอย่างคร่าวๆ โดยหยิบใจความสำคัญยกมาพูดเท่านั้น ข่าวที่มีที่มาจากเว็บไซต์ของหนังสือพิมพ์ภาษาเขมรจะลดปัญหาและเวลาเรื่องการแปลไปได้มาก และได้ภาษาที่สละสลวยกว่าข่าวที่แปลกันเองจากต้นฉบับภาษาไทย แต่จุดประสงค์ของรายการวิทยุไม่เอื้ออำนวยให้ใช้ข่าวจากกัมพูชาได้มากนัก ข่าวสารส่วนมากจึงใช้ข่าวจากประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งข่าวจากกรมประชาสัมพันธ์ แม้กระทั่งข่าวจากหนังสือพิมพ์หรือแหล่งข่าวของไทยต่างๆ ไปก็ยังคงต้องกลั่นกรองก่อนว่าเหมาะสมกับการประชาสัมพันธ์หรือไม่

ผู้อ่านหนังสือแปลที่โดยมากแปลมาจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยย่อมพบว่างานแปลหลายๆ เล่มมักจะมี “กลิ่นนมเนย” หลงเหลืออยู่ งานแปลภาษาไทยเป็นภาษาเขมรก็เช่นกัน อิทธิพลของภาษาไทยหลงเหลืออยู่ในงานแปลเหล่านี้ และมีอิทธิพลต่อการอ่าน การดำเนินรายการ แม้ว่าบางครั้งจะเขียนออกมาเป็นภาษาเขมรเรียบร้อยแล้ว ในการอ่านและสนทนา ผู้ดำเนินรายการบางคนอาจพลาดกลับไปใช้ “กลิ่นกะปิ” ที่เคยชินในภาษาไทยได้เสมอ

• อิทธิพลของการใช้ภาษาในต้นฉบับ มีอิทธิพลต่องานแปล เช่น

“ตำรวจ” ในภาษาเขมรมีคำ *ตำรวจ, *โปลิศ, และ *นครบาล สำหรับใช้ในโอกาสต่างกัน แต่คำว่า “ตำรวจ” ในต้นฉบับภาษาไทย ทำให้ผู้แปลส่วนมากเลือกใช้คำ *ตำรวจ มากกว่าสองคำหลัง

“รัฐบาล” ในภาษาเขมรมีคำ *รัฐบาล, *รัฐฐาภิบาล, *ราชรัฐฐาภิบาล ใช้ในโอกาสต่างกัน แต่คำ “รัฐบาล” ในต้นฉบับภาษาไทย ทำให้ผู้แปลส่วนมากเลือกใช้คำ *รัฐบาล มากกว่าอีกสองคำ

“ตั้งแต่” ผู้ดำเนินรายการแปลว่า *ตั้งแต่ ตามต้นฉบับภาษาไทย ขณะที่ภาษาเขมรนิยมใช้คำว่า *จับตั้งจาก, *ตั้งจาก และไม่ค่อยนิยมใช้ *ตั้งแต่

“ระยะเวลา” ผู้ดำเนินรายการแปลว่า *ระยะเวลา ตามต้นฉบับภาษาไทย ขณะที่ภาษาเขมรนิยมใช้ *ระยะเพล

• ลีลาการพูดและการเขียนในภาษาไทยบางประการที่หากผู้แปลติดยึดและมุ่งแปลให้ตรงที่สุด ก็จะกลับ

ไม่สามารถสื่อความหมายที่ต้องการได้ในภาษาเขมร เช่น
“สัมพัทธ์การท่องเที่ยวแบบใหม่ในภาคเหนือ” ผู้เขียนต้องแปลเป็นภาษาไทยง่ายๆ เสียก่อนว่า เชิญพบกับการท่องเที่ยวแบบใหม่ในภาคเหนือ แล้วจึงค่อยแปลเป็นภาษาเขมรอีกรอบ

“ตาไม่มีเล่าตั้ง” ผู้แปลต้องแปลเป็นภาษาไทยง่ายๆ เสียก่อนว่า ตาชั้นเดียว แล้วจึงค่อยแปลเป็นภาษาเขมรอีกรอบ

“ทำหน้าเหวอ” ผู้แปลต้องแปลเป็นภาษาไทยว่า ทำสีหน้าบรรยายไม่ถูก เสียก่อนแล้วจึงค่อยแปลเป็นภาษาเขมรอีกรอบ

“โก๊สักยันต์” ผู้แปลต้องอธิบายเพิ่มเติมแก่ผู้ฟังว่า ในภาษาไทยมีคำพูดเล่นกล่าวถึง เนื้อไก่ที่เนื้อและหนังเหนียวมาก ว่า “โก๊สักยันต์” เนื่องจากในภาษาเขมรไม่มีคำพูดทำนองนี้ ถึงแม้ว่าวัฒนธรรมเขมรจะมีการสักยันต์เช่นเดียวกันกับวัฒนธรรมไทยก็ตาม

• การใช้คำไวยากรณบางคำ เช่น “ซึ่ง” (แล้วตามด้วยกรรมของประโยค) ที่ภาษาไทยไม่นิยมใช้แล้ว แต่ในภาษาเขมรมาตรฐานยังนิยมใช้อยู่ อิทธิพลจากต้นฉบับภาษาไทยทำให้ลดการใช้คำเหล่านี้ลง เช่น

ท่านได้เห็นพฤติกรรมแบบนี้ ก็จะแปลว่า *ท่านได้เห็นพฤติกรรมแบบนี้ ขณะที่ภาษาเขมรมาตรฐานมักนิยมใช้ว่า *ท่านได้เห็นซึ่งพฤติกรรมแบบนี้

• กลุ่มคำกลอน คำขวัญ ในภาษาไทยที่จำเป็นต้องกล่าวถึง เมื่อกล่าวเป็นภาษาไทยแล้ว ไม่สามารถแปลให้ได้เสียและไม่สามารถทำให้ฟังดูไพเราะตามต้นฉบับนัก เช่น “คนสวยโพธาราม คนงามบ้านโป่ง เมืองโอ่งมังกร” “อดข้าวดอกกะเจ้าชีวาวาย ไม่ตายเพราะอดเสนาหา” ดังนั้น จึงต้องกล่าวด้วยภาษาไทยก่อนแล้วแปลความตามหลัง

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่เป็นปัญหายิ่งกว่าก็คือ ชาวต้นฉบับภาษาไทยหลายๆ ชิ้นก็เป็นงานแปลจากต่างประเทศ ซึ่งเป็นงานแปลมาเป็นฉบับแปลภาษาไทยที่มีข้อบกพร่อง คือยังมี “กลืนนมเนย” ติดอยู่ และจำเป็นต้องแปลงงานชิ้นนี้ออกเป็นภาษาเขมร ซึ่งต้องสลัดทั้ง “กลืนนมเนย” และ “กลืนกะปิ” ออกไปในเวลาเดียวกัน ซึ่งไม่ใช่เรื่องง่ายแต่อย่างใด

• ความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรมบางประการ เช่น

ในประเทศไทยนิยมใช้ปีพุทธศักราช ขณะที่ประเทศกัมพูชานั้นเนื่องจากเคยอยู่ภายใต้การปกครองของ

ฝรั่งเศสชั่วยุระเวลาหนึ่ง ทำให้นิยมใช้ปีคริสต์ศักราชมาจนถึงปัจจุบัน และยังใช้ปีพุทธศักราชอยู่บ้างบางที่ การแปลจากต้นฉบับภาษาไทยจึงนิยมแปลงปีพุทธศักราชเป็นคริสต์ศักราชในภาษาเขมร หรือหากจำเป็นต้องกล่าวถึงปีพุทธศักราชในภาษาเขมร ผู้ดำเนินรายการจำเป็นต้องทราบว่า กัมพูชาจะเปลี่ยนปีพุทธศักราชหลังเทศกาลสงกรานต์ ดังนั้น หลังเทศกาลสงกรานต์ ปีพุทธศักราชของกัมพูชาจึงเปลี่ยนก่อนปีพุทธศักราชไทยหนึ่งปี เช่น วันที่ 19 เมษายน พ.ศ. 2548 ของไทย จะตรงกับ *วัน 19 เดือนเมษา พ.ศ. 2549

“อุตสาหกรรมภาพยนตร์” ในประเทศไทยยอมรับว่าวงการผลิตภาพยนตร์เป็นอุตสาหกรรมแขนงหนึ่ง ขณะที่ในประเทศกัมพูชาไม่เรียกการผลิตภาพยนตร์ว่าเป็นอุตสาหกรรมแขนงหนึ่ง ดังนั้น การแปลจากภาษาไทยเป็นภาษาเขมรจึงไม่ใช่คำ *อุตสาหกรรม นำหน้า

ในประเทศกัมพูชาไม่มีปัญหาแรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองมากมายเท่าประเทศไทย ดังนั้น จึงพบว่ามีคำศัพท์เกี่ยวกับคำนี้ไม่ชัดเจนนัก โดยมากมักกล่าวรวมๆ ถึงคนต่างด้าวที่เข้าเมืองผิดกฎหมาย ซึ่งอาจเข้ามาด้วยจุดประสงค์หลายอย่าง ไม่จำเป็นต้องขายแรงงานแต่เพียงอย่างเดียว

อย่างไรก็ดี ภาษาเขมรและภาษาไทยนับว่ามีความใกล้ชิดกันพอสมควรทางด้านภาษาและวัฒนธรรม ทำให้พื้นฐานทางศิลปวัฒนธรรมใกล้เคียงกันอยู่มาก ทำให้ลดปัญหาด้านการแปลได้มาก หากจะเทียบกับการแปลภาษาไทยเป็นภาษารัสเซีย หรือ การแปลภาษาอังกฤษเป็นภาษาจีน การแปลคำบางคำ เช่น วันโกน เข้าพรรษา ผีเปรต ผิดสำแดง นางสีดา กระทำได้โดยง่ายโดยไม่ต้องอธิบายเพิ่มเติมให้รุงรัง อักขรวิธีและไวยากรณ์ภาษาที่ใกล้เคียงกันก็ทำให้การแปลไม่มีช่องว่างห่างไกลกันมากนัก อาจเรียกได้ว่าเขมรก็กิน “กะปิ” เช่นเดียวกับไทย แต่อย่างไรก็ตาม ในรายละเอียดยังมีความแตกต่างทางภาษาและวัฒนธรรมที่ต้องศึกษาทำความเข้าใจกันทั้งสองฝ่าย

2. การใช้ภาษาบางประการแตกต่างจากภาษาเขมรมาตรฐานที่นิยมใช้ในกัมพูชา

การแปลข่าวสารนั้นถึงแม้บางคำ บางวลี หรือประโยคจะปราศจากอิทธิพลจากภาษาไทยแล้วก็ตาม ถ้อยคำ วลี หรือประโยคที่สร้างขึ้นเพื่อแปลต้นฉบับภาษาไทยนั้น ถึงแม้ว่าจะแปลได้ดีที่สุดแล้ว ผู้ฟังเข้าใจสารแล้ว บางครั้งก็ยังคงพบว่าไม่มีการใช้เช่นนี้ในภาษาเขมรมาตรฐาน หรืออาจไม่เป็นที่ยอมรับในภาษาเขมรมาตรฐาน คำบางคำผู้ดำเนินรายการอาจเลือกใช้วลีหรือประโยคในภาษาเขมรอธิบายแทนคำๆ เดียวในภาษาไทย แต่ภาษาเขมรมาตรฐานอาจบัญญัติศัพท์คำเดียวเพื่อใช้แทนคำๆ นั้น หรืออาจใช้คำอื่นๆ เรียกสิ่งเดียวกันก็ได้ เช่น

ผู้แปลใช้วลี *ไม่เข้าร่วมประชุมในรัฐสภา ขณะที่ทราบภายหลังว่าสื่อภาษาเขมรใช้ *ทำพิธีการ และแก้ไขตามภายหลัง

ฝนหลวง เดิมผู้ดำเนินรายการเลือกใช้คำว่า *ฝนวิทยาศาสตร์* ต่อมาพบว่าสื่อในกัมพูชาใช้ *ฝนลึปนิมิต* จึงแก้ไขตามในการออกอากาศครั้งหลังๆ

ความแตกต่างระหว่างภาษาที่ผู้ดำเนินรายการแปลกับภาษาที่ใช้ในภาษาเขมรมาตรฐาน อาจมีสาเหตุดังนี้

2.1 ความห่างไกลข่าวสารข้อมูลใหม่ๆ

การที่สถานีวิทยุออกอากาศห่างไกลจากผู้ใช้ภาษาเขมรมาตรฐานและมีข้อจำกัดในการศึกษาคำศัพท์ใหม่ๆ ซึ่งเกิดขึ้นตลอดเวลาในโลกของการสื่อสาร ไม่ว่าจะภาษาใด ในสังคมพหุวัฒนธรรมและการใช้ภาษาเขมรมาตรฐานมีศัพท์ใหม่ๆ เกิดขึ้นตลอดเวลา และผู้ดำเนินรายการต้องตามให้ทันโดยการอ่านข่าวจากอินเทอร์เน็ตภาษาเขมร แม้กระทั่งภาษาไทยก็มีคำศัพท์ใหม่ๆ เกิดขึ้นตลอดเวลาเช่นกัน บางครั้งก็ไม่สามารถตามทันได้ บางครั้งผู้ดำเนินรายการเพิ่งรู้จักคำศัพท์ใหม่ๆ ก่อนออกอากาศเพียงสองสามนาทีจากเพื่อนร่วมงานและอินเทอร์เน็ตเท่านั้น เช่น

ใช้หัวदनก เขมรใช้ศัพท์บัญญัติใหม่เป็น *ผดาสลายปักชี*

การโรงแรมและการต้อนรับ ซึ่งเป็นสาขาวิชาเรียนใหม่ในประเทศกัมพูชา เขมรใช้ศัพท์บัญญัติใหม่เป็น *สตรูการ นิง ปฏิสถนารกิจ*

นักวิชาการบางท่านในกัมพูชาบัญญัติศัพท์ขึ้นใช้เอง

และอาจเป็นที่ยอมรับในอนาคต ผู้เขียนเพิ่งได้ข้อมูลจากประเทศกัมพูชาว่า นักวิชาการบางท่านบัญญัติศัพท์ขึ้นใช้เอง เช่น คำในภาษาอังกฤษ "opportunity" ท่านบัญญัติว่า *กาลานวัตกรรมภาพ (กาล+อนวัตกรรมภาพ) ในขณะที่ในภาษาเขมรก็มีคำ *โอกาส ใช้อยู่ก่อนแล้ว

ดังนั้น ผู้ดำเนินรายการจึงต้องค้นคว้าหาข้อมูลจากกัมพูชาตลอดเวลาเพื่อตามข่าวสารให้ทันและเลือกใช้คำที่เหมาะสมที่สุด

2.2 เนื้อหาของสาร

การที่ต้องนำเสนอข่าวครอบคลุมหลากหลายเนื้อหาในบางครั้งต้องใช้ศัพท์เฉพาะด้านที่ยุ่งยาก เช่น การอธิบายคำศัพท์ทางวิทยาศาสตร์ให้ผู้ฟังซึ่งเป็นคนทั่วไป เช่น สายพันธุ์ใหม่ ดีเอ็นเอ โคลนนิ่ง หรือคำศัพท์เกี่ยวกับยศ ตำแหน่ง ของบุคคล ชื่อหน่วยงาน กระทรวง ทบวง กรม ซึ่งแต่ละประเทศมีความเหลื่อมล้ำกันอยู่ และอาจแปลผิดพลาด ส่วนการใช้ภาษาอธิบาย เช่น ภาววิชาการที่มักเขียนด้วยความระมัดระวังนั้นก็ทำให้การแปลต้องแปลตามอย่างระมัดระวังเช่นกัน

บางครั้งผู้แปลต้องใช้ภาษาให้ "เบา" ลง เป็นชาวบ้านขึ้น เพื่อให้แปลได้ง่ายขึ้น หลีกเลี่ยงคำศัพท์ยุ่งยาก และเหมาะกับกลุ่มผู้ฟังด้วยในบางกรณี เช่น

ตำแหน่งของบุคคลบางตำแหน่ง ซึ่งการแปลอาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดและผิดพลาดขึ้นได้ บางครั้งจึงต้องเลี่ยงใช้คำ "เจ้าหน้าที่ระดับสูง" แทนตำแหน่งอื่นๆ แทน

การอธิบายทางวิทยาศาสตร์ที่ยุ่งยากซับซ้อน เช่น สาเหตุของการเกิดโรคบางชนิด ผู้แปลต้องเลี่ยงใช้ภาษาให้ง่ายขึ้น และเลี่ยงตัดประโยคที่ไม่สามารถแปลได้ออกไป โดยยังคงรักษาเนื้อหาหลักเอาไว้

ศัพท์บางคำซึ่งจำเพาะเจาะจง และไม่มีใครเป็นที่ใช้บ่อยนัก เช่น *หอยมือเสือ* "ว่านชักมดลูก" ไม่สามารถแปลได้ตรงคำศัพท์นัก เนื่องจากเจ้าของภาษาก็ไม่รู้จักเช่นกัน รวมทั้งสืบค้นในพจนานุกรมได้ยาก ดังนั้น "หอยมือเสือ" จึงแปลว่า *หอยทะเลสวยงามชนิดหนึ่งคล้ายมือเสือ* และ "ว่านชักมดลูก" จึงแปลว่า *ว่านชนิดหนึ่งมีสรรพคุณช่วยให้มดลูกเข้าอู่เร็วขึ้น* และสับสนด้วยชื่อเรียกภาษาไทยอีกครั้งหนึ่ง

การนำเสนอข่าวนั้นเสนอในรูปแบบการสนทนา ไม่ใช่การอ่านแบบเป็นทางการ เพื่อให้ผู้ฟังเกิดความผ่อนคลาย ไม่รู้สึกถูกยัดเยียด ภาษาที่ใช้จึงถูกปรับให้เป็นภาษาพูดมากขึ้น ซึ่งก็ทำให้ผู้ดำเนินรายการลดความตึงเครียดในการทำงานลงด้วย

แต่การปรับภาษาให้เป็นชาวบ้านขึ้น หรือเป็นภาษาพูดมากขึ้นทำให้ห่างไกลจากการใช้ภาษาของภาษาเขมรมาตรฐานไปอีก เนื่องความนิยมในการอ่านข่าวของกัมพูชานั้นยังเป็นการอ่านข่าวแบบมาตรฐาน มีระเบียบแบบแผน ไม่นิยม “เล่าข่าว” แบบที่กำลังเป็นที่นิยมในรายการวิทยุและโทรทัศน์ในเมืองไทย

2.3 ลักษณะเฉพาะตัวของภาษาเขมร

ภาษาเขมรมีลักษณะเฉพาะตัวบางประการ ที่จำเป็นต้องเรียนรู้และหากไม่ได้อยู่ร่วมในวัฒนธรรมเขมรก็ยากที่จะเข้าใจและใช้ภาษาให้ถูกต้องได้ เช่น

“(ช่วง)ข่าววัฒนธรรม” หรือ “(ช่วง)ข่าวกีฬา” ในภาษาเขมรจะเรียกว่า “นาทีวีวัฒนธรรม และ “นาทีกีฬา ตามลำดับ

คำแสดงในภาษาเขมร เช่น “(ใบขับขี)ม้าเหาะ หมายถึง (ใบขับขี)ที่ได้มาด้วยวิธีการติดสินบนเจ้าพนักงาน

ดังนั้น ผู้ดำเนินรายการวิทยุต้องเรียนรู้ลักษณะเฉพาะตัว ลำนวน คัพท์สแลง คัพท์เฉพาะวงการที่ใช้ภาษาเขมรด้วย

นอกจากนี้ ยังมีข้อจำกัดเรื่องเวลาและความสามารถเฉพาะบุคคลซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ได้ ทางด้านข้อจำกัดของเวลา ผู้ดำเนินรายการต้องแปลข่าวให้เรียบร้อยก่อนเวลาออกอากาศในวันนั้น โดยเมื่อดำเนินรายการไปแล้ว ย่อมไม่สามารถย้อนกลับมาแก้ไขข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นได้อีก ในขณะที่งานแปลเอกสารบางประเภทยังมีเวลาให้กลับไปทบทวน ตรวจสอบ สืบค้นก่อนส่งงาน ความผิดพลาดจึงเป็นบทเรียนในการทำงานวันต่อ ๆ ไป ส่วนข้อจำกัดทางด้านความสามารถเฉพาะตัวของผู้ดำเนินรายการถือเป็นสิ่งที่สามารถพัฒนาขึ้นได้ โดยขึ้นอยู่กับตัวผู้ดำเนินรายการเองว่าจะมีศักยภาพในการพัฒนาตนเองได้มากน้อยเพียงใด และสามารถให้ความร่วมมือกันแปลงานได้ดีเพียงใด

สรุป

ภาษาทุกภาษามีความสลับซับซ้อน มีเอกลักษณ์เฉพาะของตนเอง การแปลจากภาษาหนึ่งสู่ภาษาหนึ่งเป็นงานที่ต้องใช้ความรู้ ความสามารถและประสบการณ์เป็นอย่างสูง ถ้าจะให้ดี ควรใช้ความร่วมมือระหว่างเจ้าของภาษาทั้งสองภาษาที่มีความรู้ในอีกภาษาหนึ่ง แม้กระทั่งภาษาที่มีความใกล้เคียงกันอยู่บ้างอย่างภาษาไทยและภาษาเขมรก็ยังคงเป็นงานที่ยากและท้าทายอยู่ดี การแปลในรายการวิทยุรายการนี้มีข้อจำกัดและปัจจัยหลาย ๆ ประการทำให้งานแปลไม่สมบูรณ์เปรียบพร้อมนัก แต่อย่างน้อยก็บรรลุเป้าหมายของการจัดรายการวิทยุรายการนี้ ประสบการณ์ในการแปล และข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นจะเป็นบทเรียนและสามารถพัฒนาผู้แปลให้มีประสบการณ์ในการแปลสองภาษามากขึ้นในอนาคต

จากปัจจัยหลาย ๆ ประการที่กล่าวมาในบทความนี้ทำให้ภาษาที่ใช้ในรายการวิทยุนี้มีความแตกต่างจากที่ใช้ในรายการวิทยุที่จัดในกรุงพนมเปญ ประเทศกัมพูชา ซึ่งหากชาวกัมพูชาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรุงพนมเปญที่ไม่มีความรู้ในภาษาไทยหรือไม่มีประสบการณ์เกี่ยวกับเมืองไทยเลยได้ฟัง ก็อาจฟังไม่ “สนิทหู” นั้

การสัมผัสภาษา (Language Contact) การใช้ภาษาสองภาษาสลับกัน (Language Switching) และการใช้ภาษาแก๊ซด (Pidgin) ทำให้ผู้เขียนมองเห็นขั้นตอนแรกของการเกิดคำยืมในภาษา เห็นการยืมในภาษาที่เกิดขึ้นในระยะเวลายาวสั้น ๆ รวมทั้งการใช้คำซ้อนซึ่งมีที่มาจากคำ ๆ เดียวกันในสองภาษามาซ้อนกัน และคาดการณ์ว่าอาจส่งผลกระทบต่อคนกลุ่มนี้มีการดำเนินชีวิตในลักษณะทวิภาษาเช่นนี้ต่อไป ทำให้มองเห็นว่าคำยืมเริ่มเกิดขึ้นได้อย่างไร มองเห็นอิทธิพลภาษาไทยที่มีอิทธิพลต่อภาษาเขมรในเวลาและสถานที่ที่กำหนด ที่บางครั้งผู้ใช้ภาษาแบบ

ผสมผสานซึ่งเกี่ยวข้องกับภาษาทั้งสองบางครั้งอาจมองไม่เห็นการเปลี่ยนแปลง ไม่เห็นอิทธิพลจากอีกภาษาหนึ่ง และไม่เห็นข้อบกพร่องในการใช้ภาษาของตนเอง หากผู้ใช้ภาษาต่างเห็นจากภาษาเขมรมาตรฐานมากขึ้น ก็ย่อมจะปรากฏอิทธิพลภาษาไทยในภาษาเขมรที่ตนเองใช้มากขึ้นตามลำดับ ซึ่งกรณีนี้เกิดขึ้นมาแล้วในภาษาเขมรที่ใช้ในภาคอีสานตอนใต้ของประเทศไทย ในทางกลับกัน สถานการณ์ที่วันนี้ทำให้เข้าใจการเกิดคำยืมภาษาเขมรจำนวนมากในภาษาไทยของสังคมไทยในอดีต สถานการณ์ใกล้เคียงกันนี้ทำให้เข้าใจว่าไทยยืมคำเขมรจำนวนมากเข้ามาในภาษาไทยได้อย่างไร

สำหรับผู้ฟังชาวไทยที่สนใจศึกษาภาษาเขมร การฝึกฟังภาษาเขมรจากรายการนับว่ามีประโยชน์มาก จะช่วยเพิ่มเติมความรู้ในการฟัง การใช้ภาษา คำศัพท์ ฯลฯ แต่อย่างไรก็ตาม จากข้อบกพร่องที่กล่าวมานับเป็นอุทาหรณ์เตือนใจไม่ให้ยึดสิ่งที่ได้ฟังเป็นสรณะ และพร้อมที่จะสืบค้นหรือแก้ไขข้อมูลที่ต้องการอยู่เสมอ ซึ่งย่อมเป็นสิ่งเดียวกับที่ผู้ดำเนินรายการก็ต้องทำเช่นเดียวกัน

ผู้ฟังรายการท่านหนึ่งให้ความเห็นว่า ภาษาไทยที่ใช้ในรายการวิทยุ Voice of America ซึ่งผู้ดำเนินรายการเป็นคนไทยที่อาศัยอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น เหมือนเป็นภาษาไทยของคนไทยที่อยู่คนละโลกกับคนไทยในประเทศไทย ในทำนองเดียวกัน รายการวิทยุภาคภาษาเขมรรายการนี้ ก็น่าจะเรียกได้ว่าเป็นคนเขมรที่อยู่คนละโลกกับคนเขมรในประเทศกัมพูชา จากข้อมูลที่ยกมาในบทความนี้คงจะสามารถยืนยันคำกล่าวที่ว่าได้ดี

เชิงอรรถท้ายบท

1. ภาษาเขมรมาตรฐาน หมายถึง ภาษาเขมรที่ใช้พูด เขียน และอ่านในเอกสารของทางราชการ หรือสื่อประชาสัมพันธ์อื่นๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และเป็นที่ยอมรับกันในประเทศกัมพูชาว่าเป็นภาษาที่ถูกต้องตรงตามแบบแผน

2. ภาษาเขมรอีสานใต้ หมายถึง ภาษาเขมรที่ใช้พูดจาในแถบจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ และพื้นที่ใกล้เคียงซึ่งเป็นพื้นที่บริเวณภาคอีสานตอนใต้ของประเทศไทยอันเป็นพื้นที่ที่มีคนส่วนใหญ่พูดภาษาเขมรเป็นภาษาแม่

3. ผู้เขียนใช้เครื่องหมาย * - นำหน้าคำ วลี หรือประโยคในภาษาเขมรที่ถ่ายทอดเสียง แปล บรรยาย อธิบาย สมมุติ ยกตัวอย่าง โดยใช้อักษรไทยเขียน เพื่อให้เข้าใจสิ่งที่กำลังกล่าวถึง โดยไม่เป็นระบบนัก และไม่ต้องใช้อักษรเขมรหรือถ่ายทอดเสียงในภาษาเขมรเป็นสัทอักษรให้ยุ่งยาก เนื่องจากคำนึงถึงกลุ่มผู้อ่านที่มีหลากหลายกลุ่ม และส่วนมากอ่านภาษาเขมรไม่ออก แต่อย่างไรก็ตาม ผู้อ่านสามารถตรวจสอบคำดังกล่าวได้จากบัญชีคำศัพท์ภาษาเขมรท้ายบทความ

4. บางท่านให้คำอธิบายว่า การที่เรียกว่าตัวข้าว หมายถึง แต่โบราณนั้นบางปีหรือบางฤดู ข้าวไม่พอกินตลอด บางที่ต้องกินเผือก มัน หรือถั่วแทนข้าวหรือหุงไปพร้อมกับข้าว ถั่วเขียวสามารถทดแทนข้าวหรือหุงไปพร้อม ๆ กับข้าวได้ จึงเรียก *ถั่วข้าว

5. เขียนตามภาษาอังกฤษ

ภาคผนวก

คำศัพท์เขมรที่ปรากฏในบทความนี้

คำเขมรที่บันทึก หรือถ่ายถอดด้วยอักษรไทย หรือแปลเป็นคำไทยแทน	ตัวเขียนภาษาเขมร	ความหมาย
เย็ย, เยียย	យាយ	ยาย
เร็ย, เรียย	រាយ	ราย, ย่อย
ซี	សី	กิน
ถั่วขาว	សណ្តែកបាយ	ถั่วเขียว
วิทยา	វិទ្យា	วิทยา
ตามระเบียบไทย	តាមរបៀបថៃ	แบบไทย
แบบไทย	បែបថៃ	แบบไทย
เล็	អារ	เล็
มะเร็ง	ម្រេញ	มะเร็ง
มหารีก	មហារីក	มะเร็ง
ไร	រ៉ៃ	ไร
อันตราย	អន្តរាយ	อันตราย
เคราะห์ณะ	គ្រោះថ្នាក់	อันตราย
โรงมหรสพชาติ	រោងមហោស្រពជាតិ	โรงละครแห่งชาติ
บ็องเว็จ	បង្អួច	ท้อผ้า
ตรวจ	ត្រួត	ตรวจ
พินิตย	ពិនិត្យ	ตรวจ

คำเขมรที่บันทึก หรือถ่ายถอดด้วยอักษรไทย หรือแปลเป็นคำไทยแทน	ตัวเขียนภาษาเขมร	ความหมาย
รักษา	รក្សា	รักษา
พยาบาล	ព្យាបាល	รักษา
รายการ	រាយការ	รายงาน (กริยา)
กรรมวิธีวิทย์	កម្មវិធីវិទ្យា	รายการวิทย์
ห้า+สาม	ប្រាំបី	แปด
นโยบาย	និយោជក	นายจ้าง
ลิขิตฉลองแดน	លិខិតឆ្លងដែន	หนังสือเดินทาง
ทิวฎาการ	ទិដ្ឋាការ	วีซ่า
ผ่านกรุง	ឡានក្រុង	รถประจำทางระหว่างเมืองใหญ่ๆ
ชุม	ឃុំ	ตำบล
แฟน	សង្សារ	แฟน
ตำรวจ	តម្រួត	ตำรวจ
โปลิศ	ប៉ូលิศ	ตำรวจ
นครบาล	នគរបាល	ตำรวจ
รัฐบาล	រដ្ឋបាល	หน่วยงานบริหาร
รัฐสภา	រដ្ឋាភិបាល	รัฐบาล
ราชรัฐสภา	រាជរដ្ឋាភិបាល	รัฐบาลภายใต้ระบอบ พระมหากษัตริย์เป็นประมุข
ตั้งแต่	តាំងតែ	ตั้งแต่

คำเขมรที่บันทึก หรือถ่ายถอดด้วยอักษรไทย หรือแปลเป็นคำไทยแทน	ตัวเขียนภาษาเขมร	ความหมาย
จับตั้งจาก	ចាប់តាំងពី	ตั้งแต่
ตั้งจาก	តាំងពី	ตั้งแต่
ระยะ	រយៈ	ระยะ
เวลา	វេលា	เวลา
เพล	ពេល	เวลา
ซึ่ง	នូវ	ซึ่ง
อุตสาหกรรม	ឧស្សាហកម្ម	อุตสาหกรรม
ทำพหิการ	ធ្វើពិការ	คว่ำบาตร, ไม่เข้าร่วมกิจกรรม
ฝนลึปนิมิต	ភ្លៀងសិប្បនិម្មិត	ฝนหลวง
ผดาสสายปักษ์	ផ្កាស្បាយបក្សី	ไข่หัวदनก
สณฐาคาร นิง ปฏิสณฐารกิจ	សណ្ឋាគារ និង បដិសណ្ឋារកិច្ច	การโรงแรมและการต้อนรับ
กาลานุวัตติภาพ	កាលានុវត្តិភាព	โอกาส (opportunity)
โอกาส	ឱកាស	โอกาส
นาที่วัฒนธรรม	នាវិវប្បធម៌	ชาววัฒนธรรม
นาที่กีฬา	នាវិកីฬา	ชาวกีฬา
ม้าเหาะ	សេះហោះ	สิ่งที่ได้มาด้วยการวิ่งได้ไต่ตะ หรือติดสินบนเจ้าพนักงาน

บรรณานุกรม

- กาญจนา นาคสกุล. 2548. **พจนานุกรมไทย-เขมร**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเทือง ทินรัตน์. 2545. **การแปลเชิงปฏิบัติ (Practical Translation)**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พุทธศาสนบัณฑิตย์. 2511-2512. **พจนานุกรมเขมร ฉบับพุทธศาสนบัณฑิตย์ ภาคที่ 1-2**.
- วิไลวรรณ ฆนิษฐานนท์. 2544. "เขมรผสมไทย : การเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในประวัติศาสตร์ภาษาไทย." **วารสารภาษาและภาษาศาสตร์**. 19 (2): 32-40.
- โสภณา ศรีจำปา. 2539. "การใช้ภาษาไทยในเวียดนาม." **วารสารภาษาและวัฒนธรรม**. 15 (2): 107-111.